

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Gyógyszerészet 36. 27–30. 1992.

ANNO... GYÓGYSZERÉSZ ÉVFORDULÓK 1992-BEN

Dr. Vondra Antal születésének centenáriumára

Dr. Kósa László

Életútja nagyon tömören úgy írható le, miként ez 1967. márciusában a „Gyógyszerészet” hasábjain megjelent: „Dr. Vondra Antal nyugdíjas gyógyszerész 1966. december hó 2-án 75 éves korában elhunyt. A jogtudományok doktora és a párizsi Sorbonne egyetemen az orvosi fakultás hallgatója volt. Mint szakíró is működött. *Stúdény* társszerzővel írt

„*Hírneves gyógyszerészek*” című munkáján kívül mintegy 250 tudományos és gyakorlati közleménye jelent meg. Hivatásának tekintette szakmáját, példát mutatott kartársainak. 1965-ben betegsége miatt nyugdíjazását kérte, azóta Pécsen élt haláláig.” [1]

Születésének 100 éves évfordulója alkalmat kínál a fentitől részletesebb biográfia összeállítására. Működésének mind sokoldalúsága, mind pedig változatos helyszínei miatt több szálon is lehetne életútját nyomon követni, ám ha az időbeliség fonalára illesztjük a szálakat, áttekinthetőbbé válik mozgalmas és eredményekben kivételesen gazdag élete.

1892. január 22-én született Bátfán, tiszteletben álló és vagyonos családban. Édesapjának erdőbirtoka volt a Felvidéken. Féléves volt, amikor elvesztette édesanyját; 4 éves korában teljes árvaságra jutott. Mohácsra került édesapja hűgékhez. A gyermektelen házaspár nem értett a gyermekneveléshez, nem is igyekeztek a gyerekekhez közelebb férkőzni, kapcsolatuk rideg maradt. A családi fészekből kényszerülten kipottyant kisfiú kiszolgáltató lett, a szeretet hiánya kis vadóccá tette.

Amikor a nevelőszülőktől elkerült, a kis kosztosdiák a középiskolákban sem talált megértésre. Gimnáziumi tanárai – Mohácson, Szegeden, Baján és Zomborban – beilleszkedésre alkalmatlannak, renitensnek tartották. Végül Zomborban szerezte meg 1911-ben az érettségi bizonyítványát. Szűkös anyagi helyzete a pályaválasztót a gyógyszerészet irányába terelte. A gyógyszerészképzés akkoriban két éves patikai gyakorlattal kezdődött, s ez bizonyos gondtalanságot biztosított, hiszen a legtöbb helyen a lakásra és kosztra nem volt gondja a „praxinak”. Mohácsra, majd Kassán dolgozott az 1911 és 1914 közötti esztendőkből.

1914. januárjában beiratkozott az eperjesi jogakadémiára. A Felvidékre nemcsak a szülőföld tájának szépsége

vonzotta, hanem édesanyja első házasságából született féltestvére iránt érzett őszinte ragaszkodása is, aki ebben az időben Szedliczén (Sáros megye) volt plébános.

A háború kitérője után nem sokkal bevonult és csak a háború végeztével szerelt le gyógyszerész-gyakornokként, ami a katonai rangsorolás szerint hadapródörmesternek felelt meg. Katonai szolgálata alatt sem érezte fölmentve magát tanulmányai folytatása és vizsgakötelmei alól: 1916-ban megszerezte a „*testimonium tirocinale*”-t, a gyógyszerész-gyakornoki végbizonyítványt, 1918-ban pedig utolsó eperjesi jogi vizsgájával az abszolutóriumot a jogi fakultáson. (A jogakadémiának teljes jogú oktatási lehetősége volt, ám csak az alapvizsgázatásra terjedt ki a minősítés; szigorlatoztatni, doktorátust adni kizárólag az egyetemek voltak jogosultak.) Még ugyanezen évben beiratkozott Budapesten a gyógyszerészképzés első félévére, s rövidesen az orvoskaron meghirdetett 1918/19-es nyári pótfélévrre is. (Ez utóbbit az 1918 őszén leszerelt katonaviseltek érdekében tették lehetővé.) Ami ma – és jónéhány évtizede – elképzelhetetlen: Vondra Antal egyetemi leckeönyvében [2] egymás utáni oldalakon, időrendben félévenként a gyógyszerészeti tanfolyam és az orvosok tárgyai szerepelnek. A szorgalmi és a kötelező kollokviumok melletti bejegyzések arról tanúskodnak, hogy a mind a két szakon mind a gyakorlatokon, mind az elméleti órákon részt vett. Ezt nem lehetett könnyen megszerveznie, hiszen szükségképpen sok volt az egybeesés. Ha pedig arra gondolunk, hogy mindezek mellett megélhetésén (lakás, ételmezés, ruházkodás, stb.) kívül a tandíjról ún. patikai „kiszegítésekkel” kellett gondoskodnia, akkor teljes lesz a kép az embert próbáló teljesítményét illetően.

Indexében a máig sem feledett nevek sokasága található: *Bugarszky, Buchböck, Winkler, Vámosy, Matolcsy* professzorok, a gyógyszerészképzés hazai történetének elismert nagyjai, a gyógyszerészeti tárgyak oktatói. Az orvoskariak közül másoké mellett az iskolateremtő *Bársony, Hüttl, Jendrassik, Korányi, Nékám, Vámosy, Verebély* professzorok aláírásai szerepelnek. („Szorgalmas”, „igen jól kolloquált” bejegyzésekkel ékesített indexének egyik oldala látható az 1. ábrán.)

Eredményekben gazdag egyetemi évei közül az 1920-as évet feltétlenül külön is meg kell említeni. Ebben az évben ugyanis márciusban az államtudomány doktorává avatták, májusban pedig helytállt a gyógyszerészi „elővizsgálatok”-on, így júliusban a gyógyszerészi diplomát is kezébe vehette. *Négy évi katonai szolgálat ellenére 27 éves korában tehát két diplomája volt, orvostanhallgatóként pedig folytatta tanulmányait.*

Az eseménydús 1920-as év történetéhez az is hozzátartozik, hogy az év elején az eperjesi jogakadémián ügyei

1921/22. II

Az 1921/22. tanév

Az előírtak címek, az előírt tantárgyak neveivel	Hónapok száma	A gyakorlat elvégzése a beírtak körében	A tanár bizottsága a jelentést a félév kezdetén	
			általán	napp
Gyógyszer-tanítás & Válaszok Zoltán	5.		Mimány	7/50
Reumatizmus-tanítás & Válaszok Zoltán	3.		Mimány	
Gyógyászati gyakorlatok & Kelly	7/2		Kelly	
Patológia, négy óra & Válaszok Zoltán	7/2		Válaszok Zoltán	
Patológia & gyakorlat & Válaszok Zoltán	7/2		Válaszok Zoltán	
Minőség és mennyiség & Mészáros István	5.		Mészáros István	
Feladat-feladat & Veréb István	3.		Veréb István	
gyógyászati anyag- ismeret & Kóvári Sándor	3.		Kóvári Sándor	
A gyógyszer-tanítás előzetes & Válaszok Zoltán	2.		Válaszok Zoltán	
Án. & gyakorlatok & Kóvári Sándor	4.		Kóvári Sándor	7/4

43 1/2

felére.

(8)

A gyakorlat elvégzése a beírtak körében	A tanár bizottsága a jelentést a félév kezdetén	Tanár	
		általán	napp
Gyógyszer-tanítás	Mimány		
Gyógyszer-tanítás	Mimány		
Gyógyászati gyakorlatok	Kelly		Jóan jól volt a gyakorlatokhoz
Patológia	Válaszok Zoltán		2 hft.
Patológia & gyakorlat	Válaszok Zoltán		2 hft.
Minőség és mennyiség	Mészáros István		2 hft.
Feladat-feladat	Veréb István		2 hft.
gyógyászati anyag- ismeret	Kóvári Sándor		2 hft.
A gyógyszer-tanítás előzetes	Válaszok Zoltán		2 hft.
Án. & gyakorlatok	Kóvári Sándor		2 hft.

Látta: Kóvári Sándor
Kóvári Sándor

I. ábra: Részlet Vondra Antal leckekönyvéből.

intézése céljából meg kellett jelennie (talán éppen a küszöbön álló budapesti szigorlatozás előkészítése céljából), azonban a már előző évben Eperjesre bevonult szlovák hatóság úgy határozott, hogy (nem magyar hangzású és eredetű neve, továbbá bárfai illetősége ellenére) kiutasíjják Csehszlovákia területéről, mert magyar nemzetiségűnek vallotta magát [3]. Mindez jó félévvel annak előtte történt, hogy Trianonban egyáltalán asztalhoz ültek volna.

1920. közepétől kezdve különböző budapesti gyógyszer-tárakban dolgozott. Az 1922-23-as években a Magyar Gyógyszerész Egyesület titkáráként tevékenykedett és szerkesztette az egyesület lapját: a *Gyógyszerészi Értesítőt*. Közben készült a gyógyszer-tárvezetésre jogosító gyakorlati és elméleti (ún. approbációs) vizsgára. Nem szabad elfelejteni arról sem, hogy ezen pénzkereső szakmai tevékenység mellett szorgalmasan látogatja az orvosegyetemi előadásokat, gyakorlatokat és franciául is tanul. 1922 nyarán vizsgázott az „I. orvosi szigorlat”-nak nevezett, sok tárgyból álló megmérettetés alkalmával [2].

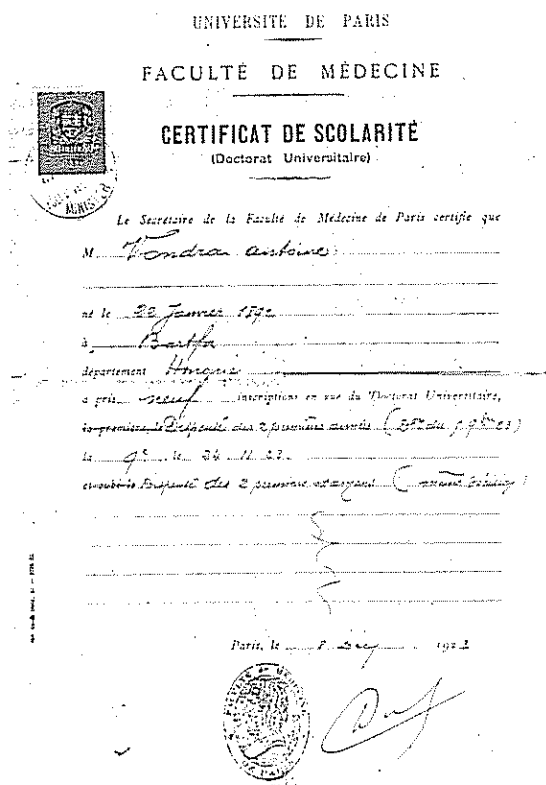
Alig félév múlva gyógyszerészi oklevélén az approbációs vizsga után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja igazolja a gyógyszer-tárvezetésre szóló jogosultságot.

1923-ban Franciaországba utazott. „A Párizsban töltött három év életem legszebb epizódjai közé tartozik. Hatalmas vonzó erővel volt rám Párizs, annyira, hogy ha másképpen nem, gyalog is elmentem volna oda. A Párizs címerében

szereplő jelégét: *Fluctuat nec mergitur a magam részére is kiséjáltottam egy kicsit.*” – írta 1961-ben leányához írt egyik levelében. Gyári munkásként, majd laboratóriumokban dolgozott, közben beiratkozott az *Université de Paris Faculté de Medicine*-be. Ennek az előírt vizsgakötelezettséget teljesítve rendes hallgatója volt négy féléven át, (2. ábra) [4].

1926-ban hazajött. Megnősült. Két éven át budapesti gyógyszer-tárakban dolgozott, majd az 1928-29-es években szaklap-szerkesztési munkáját is folytatta. 1927. elején újból beiratkozott a budapesti orvoskarra, ám a több évnyi kihagyás miatt félévvesztéssel sújtották, de párizsi tanulmányait a nem mindennapi ügyet tárgyaló kari ülés figyelembe vette. 1927. júniusában megkapta leckekönyve utolsó bejegyzéseképpen az abszolutóriumot: „1818/19. pótszemesztérettől az 1926/27 tanév II. szakának végéig az orvostudományi tanfolyamot bevégezte és a fennálló követelményeknek mindenben eleget tett” [2].

A klinikai, kórházi gyakorlat (az ún. cselédkönyvesség) ideje következett volna, ám nem lett volna miből megélnie, így hát nem hajlama, hanem a lehetőségek irányították további lépteit. 1929 nyaratól kezdve annak a vértessacsi gyógyszer-tárnak lett a bérlelője, amely korábban néhai *Kazay Endre* tulajdona volt. Vondra Antalnak is bőven jutott ideje fölhalmozott ismereteinek írásba foglalására. Számos publikációja ebből az időből származott. Laterálisan polarizált

2. ábra: Vondra Antal párizsi „Certificat”-ja

érdeklődésének nagyszerű bizonyítéka a földolgozott témák változatossága és a műfaji különbözőségek. Miután ez az életút-ismertetés nem vállalkozhat az idézett 250 publikáció taglalására (ám összegyűjtése és bibliografusi földolgozása dicsérendő munka lenne), a fentiek illusztrálására álljon itt néhány tárgykör és közlési hely. A világ egyik legrégebbi tudományos ismeretterjesztő lapjában, a Természettudományi Közönyben („A természet világa” elődje) két értekezése a természetes és tenyésztett gyöngyökről, ezek megkülönböztetéséről szól [5, 6]. Ugyanitt „Davy”-ről is közölték tőle tanulmányt [7]. A „Magyar Gyógyszerész”-ben a szerves kémia fejlődéséről adott áttekintést [8]. „A Pestü Hírlap vasámapja” című lapban mesélő kedvvel, nagyon olvasmányosan fogalmazott cikkeket írt a gyöngyökkel kapcsolatos legendákról, mítoszokról, stb. [9, 10, 11].

Studény János gyógyszerésszel közösen Vértesacsán fejezte be élete méltán jelentős művének tartott „Hírneves gyógyszerészek” – még Budapesten elkezdett – vas-kos könyvének megírását. Ezt mint hitelesnek tartott forrásmunkát ma is forgatják a témával foglalkozók. Az értékes kézirat sokaknak tetszett, ám kiadására nem volt vállalkozó. Ezért Vondra dr.-nak, Studény elhunytá után egyedül kellett magára vállalnia az előfizetők toborzásának feladatát is. Ennek sikeres végrehajtása után a 300 oldal meghaladó terjedelmű könyv a „szerzők saját kiadásában” jelent meg. Ma jobbára könyvritkaságnak számít (3. ábra) [12].

17 gyógyszerész közül Vondra dr. nyerte el 1932-ben a Pécsen fölállítandó új gyógyszertár jogosítványát. Ettől

kezdve nem az írás foglalkoztatta, hanem a gond, hogy honnan szerezzen pénzt az új patika, előírásoknak megfelelő berendezésére, felszerelésére, melyet Pécs védőszentjéről Szent Mór gyógyszertárnak nevezett el. A későbbiekben a bankadósság törlesztése, visszafizetésének gondja is nyomta. Szorongásai, addigi megfeszített tempójú munkája bizonyára ok-okozati összefüggésben lehettek gyomorfekélyével. Meg is kellett operálni.

A Baranyába beözönlő csapatok 1944-től Pécsen is életforma változást okoztak, főként a megyeri kertváros lakói sínylették meg a kiszolgáltatottságot. El voltak zárva a városközponttól: sem közlekedés, sem üzlet, sem orvos ... Patikai munkája végeztével Vondra dr. látta el az egészségügyi teendőket, vigasztalt, gyógyított, így gyakorlatban is hasznosíthatta orvosi tanulmányait.

A lassan normalizálódó körülményeket néhány év elteltével a gyógyszertárak államosítása követte. A volt tulajdonosoknak patikájukat, majd lakhelyüket is el kellett hagyniuk. Elveszett egy élet munkájának gyümölcse. Az 58 éves embert ez testileg, lelkiileg nagyon megrendítette. De dolgoznia kellett tovább, mert nyugdíjra csak 10 évi állami szolgálat jogosított. Hűségese társa, felesége segítségével Mágocson, majd Bükkösdön teljesített szolgálatot. 1965-ben nyugdíjazták. A „nehezen kiérdemelt” nyugdíjat sem élvezhette sokáig, szemműtétjét követően 1966-ban elhunyt és véget ért páratlan szorgalommal, tanulni-, tenniakarással telített élete, amely ma is példaképpül szolgál. A Magyar Gyógyszerészet Pantheon bizottsága joggal javasolta dr. Vondra Antal felvételét, emlékének megörökítését [13]. Ezen utóbbi célt szolgálja jelen összeállítás is.

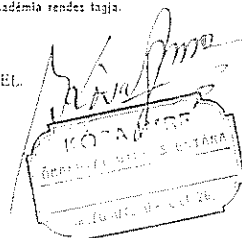
Köszönöm Vondra Hajnalka gyógyszerésznek, a Pfizer Tudományos Központ budapesti vezetőjének, hogy az édesapjára vonatkozó adatokat, iratokat rendelkezésemre bocsátotta.

HIRNEVES GYÓGYSZERÉSZEK

IRTÁK:
† STUDÉNY JÁNOS és VONDRA ANTAL DR.
GYÓGYSZERÉSZEK

ELŐSZÓT IRTA:
WINKLER LAJOS
GYÓGYSZERÉSZTUDOS
A budapesti írt. magy. Pázmány Péter Tud. Egyetem
a gyógyszerészet és analitikai kémia nyilv. r. tanára,
az egyetemi k. sz. kémiai Intézet igazgatója,
a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja.

47 KÉPPEL.

3. ábra. Studény János és Vondra Antal dr. „Hírneves gyógyszerészek” c. könyvének címlapja

IRODALOM

1. In memoriam ... Gyógyszerészet 11, 119 (1967) – 2. *Vondra Antal* 5459 sz. egyetemi leckekönyve – 3. Zupansky Úrad, Prešov, 1920. február 28-án kelt levél – 4. Certificat de scolarité (Doctorat Universitaire) – 5. *Vondra A.*: A gyöngykaplótenyésztés és igazgyöngytermesztés. Természettudományi Közöny 104-108 (1928) – 6. *Vondra A.*: A természetes és tenyésztett gyöngy megkülönböztetése. Természettudományi Közöny 572-578 (1928) – 7. *Vondra A.*: Davy. Természettudományi Közöny 358-362 (1929) – 8. *Vondra A.*:

Visszapillantás a szervekémia egy évszázados fejlődésére. Magyar Gyógyszerész 2, (50), 7-9 (1929) – 9. *Vondra A.*: Mítoszok és legendák a gyöngyről. Pesti Hírlap Vasárnapja 1929. március 17. – 10. *Vondra A.*: Arab mesék a gyöngyről. Pesti Hírlap Vasárnapja 1929. április 28. – 11. *Vondra A.*: Arab mesék a gyöngyről. Pesti Hírlap Vasárnapja 1929. május 5. – 12. *Studény J., Vondra A.*: Hímeves gyógyszerészek. Budapest, a szerzők saját kiadása, 1929. – 13. *Hegedűs L., Szmodits L.*: A Pantheon Bizottságáról ... 471-472 (1983).

L. K ó s a : *The centenary of the birth of Antal Vondra*

(Budapest, Attila út 107. –1012)

Érkezett: 1991. augusztus 23.

További gyógyszerész-évfordulók 1992-ben

Január 18.

50 éve halt meg *dr. Baradlai János* (1873–1942) gyógyszerész, gyógyszerészdoktor, gyógyszerésztörténész, a „Gyógyszerészi Közöny” segédszerkesztője. Kiváló gyakorló gyógyszerész. Előbb vidéken működött, majd 1932-ben Budapest belvárosában patikajogot nyert. Főműve a *Bársony Elemérrel* közösen írt „Magyarországi gyógyszerészet története”, mely ma is értékes forrásanyag.

Január 29.

100 éve halt meg *Wolf Gábor* (1811–1892) gyógyszerész, botanikus. Előbb kolozsvári, majd tordai gyógyszer-tartulajdonos. Kiváló flórakutató. Több erdélyi növényfajt neveztek el róla. Több hazai és külföldi természettudományi társulat tagja.

Február 14.

75 éve halt meg *Filó János* (1852–1917) gyógyszerész. A Budapesti Gyógyszerészségédek Betegápoló Egyesületének 12 éven át gondnoka, a Budapesti Gyógyszerész Testület alelnöke, majd elnöke volt. Egykori „Szent Keresztély” patikája ma a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtárának otthona.

Február 15.

75 éve halt meg *dr. Felletár Emil* (1834–1917) gyógyszerész, gyógyszerészdoktor, egyetemi magántanár. Az Országos Bírósági Intézet vezetője. A törvénytudomány és toxikológia egyik nemzetközileg is elismert művelője. Munkái közül a legismertebb a *dr. Kátai Gáborral* közösen kiadott 3 kötetes „Gyógyszerészeti tudományok alapvonalai” című munkájuk.

Április 11.

50 éve született *dr. Kóczyán Géza* (1942–1987) gyógyszerész, mezőgazdasági egyetemi doktor, nagyatádi járási főgyógyász, a népi orvoslás és népgyógyászat egyik kiemelkedő kutatója. Több hazai és külföldi kongresszuson vett részt. Számos dolgozata jelent meg a szaklapokban.

Augusztus 23.

100 éve halt meg *Csurgay Kálmán* (1858–1892) gyógyszerész, lapszerkesztő. Dunaszekcsőn patikatulajdonos. Előbb a „Gyógyszerész Hetilap” munkatársa, majd 1885-

ben megalapította és szerkesztette a „Gyógyszerészi Közöny”-t. Két kötetes „Gyakornoki Tankönyv”-et adott ki. Számos dolgozata jelent meg.

Szeptember 29.

175 éve született *dr. Kayser Gusztáv* (1817–1878) nagyszebeni gyógyszerész, bölcsészdoktor, botanikus. Erdély flóráját kutatta. A Nagyszebeni Természettudományi Egyesület egyik vezetője tagja. Számos dolgozata jelent meg.

Október 10.

100 éve született *Studény János* (1892–1929) gyógyszerész, gyógyszerésztörténész, laboratóriumvezető, szakíró. Több budapesti patikában dolgozott. Az Országos Egészségügyi Anyagraktár analitikai laboratóriumát, majd a Theriaka gyógyszervegyészeti laboratóriumot vezette. Fő műve a *dr. Vondra Antallal* közösen írt „Hírneves gyógyszerészek” című könyve.

Október 31.

75 éve halt meg *Ströcker Alajos* (1852–1917) gyógyszerész, laboratóriumvezető, a Budapesti Gyógyszerészgakornoki Tanfolyam vezető tanára. A Kochmeister cég Budapest-óbudai laboratóriumát 25 évig vezette. *Györy Istvánnal* és *Schilberszky Károllyal* közösen „Gyakornoki Tankönyv”-et adott ki. *Dr. Deér Endrével* szerkesztette a III. Magyar Gyógyszerkönyv Galenusi részét.

100 éve halt meg *Kramolin Alajos* (1810–1892) gyógyszerész, fényképész. Résztvett az 1848/49. évi szabadságharcban. A budai krisztinavárosi „Segítő Szűz Mária” patika tulajdonosa, a fényképrögzítés egyik elismert hazai művelője volt.

150 éve született *dr. Molnár Nándor* (1842–1912) gyógyszerész, bölcsészdoktor, lapszerkesztő. *Dr. Than Károly* gyógyszerész-professzor egyetemi intézetében tanársegéd, majd a budapesti „Csillag” patika tulajdonosa. A „Magyar Chemiai Folyóirat”-ot szerkesztette. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület Vegyvizsgáló Állomásának vezetője. Az Egyesület tükörként jelentős közéleti munkát végzett.

Dr. Zboray Bertalan és Szmodits László
a Magyar Gyógyszerészet Pantheon Bizottsága